Posudok k habilitačnému konaniu vizuálnej umelkyne Emílie Rigovej

Tento posudok začnem oblasťou pedagogickej činnosti, ktorá je jedným z ťažísk pri hodnotení úrovne odbornosti pre získanie akademického titulu Docent/Docentka.

Ako vyplýva z priloženého popisu doterajšej pedagogickej činnosti a po viacerých stretnutiach s Emíliou Rigovou na podujatiach sprístupňujúcich jej tvorbu v medzinárodnom kontexte ako aj ďalších autorských vystúpeniach môžem zodpovedne konštatovať, že svedčia o jej nesporných pedagogických kvalitách. Sem patrí jej jazyková a odborná vybavenosť, suverénny prejav a schopnosť odovzdať študentstvu vedomosti, zručnosti a unikátnu skúsenosť autorky zaradenej do rámca súčasného umenia. To všetko spolu výsledkami jej autorskej činnosti a výstavných aktivít plne zodpovedá nastavenej úrovni požiadaviek pre výuku umenia na treťom stupni vysokoškolského štúdia a zároveň je prínosom pre ďalší rozvoj pedagogických a tvorivých aktivít, v neposlednom rade aj v zmysle internacionalizácie na jej domovskej UMB v Banskej Bystrici.

Dielo a pôsobenie vizuálnej umelkyne Emílie Rigovej je dobre známe v profesionálnej sfére i širšiemu publiku, a tak sa pokúsim navrhnúť zopár momentov podporujúcich jedno z možných čítaní jej zrelej a nezvyčajne výraznej tvorby. Mám totiž za to, že je dobré hneď na začiatku takejto prudko vzostupnej kariéry predísť rýchlemu a zjednodušenému zaškatuľkovaniu do pohodlných kategórií a teda otvoriť diskusiu o ďalších kvalitách a potenciáloch jej autorského nastavenia a tvorivého záberu. Aktuálne prebiehajúci odborný diskurz v zahraničí i u nás ponúka doteraz absentujúci obraz prebudenej rómskej kultúry, histórie, emancipácie a prítomnosti Rómov vo verejnom živote. Môžeme len dúfať, že s tým prídu budúce dobré riešenia kultúrnej a reálnej sociálnej situácie rómskej menšiny aj u nás.

Na prvý pohľad by sa Emília Rigová dala jednoducho zaradiť k takzvanej príznakovej tvorbe, čo je veľmi diskutabilné a nič nevysvetľujúce označenie, ktoré predovšetkým znemožňuje hĺbkovú analýzu autorských prístupov a diela vôbec. Rigovej tvorba sa samozrejme radí k vynikajúcim výkonom umelkýň ako Malgorzata Mirga Tas, Selma Selman, Delaine le Bas a Ceilja Stojka, čo nás naplňuje nadšením, ale to zďaleka nevyčerpáva všetky aspekty a ďalšie možné čítania jej tvorby.
Mám za to, že okrem v popredí stojacej rómskej tématike je Rigová svoja a osobitá ešte v niečom, čo by sa dalo nazvať citom pre paradox, vnútornú viacznačnosť, vyvolávajúcu potrebu hlbšie analyzovať priamočiarosť a alebo doslovnosť jej bravúrnej tvorby.
Vidíme práce, ktoré sú zmesou živelnosti a disciplíny, Bári Raklóri rada veci obrazovo vyhrocuje a ide v tom až na okraj. Sú tvarovo pevné, akoby opakné, rozumej, nepreferujú procesuálnosť alebo optické nevedomie a akoby ju prosté relativizovanie nezaujímalo dáva prednosť zrážke, kultivovanému konfliktu oboma smermi, dovnútra i navonok. Konflikt tu nie je samoúčelný, zabezpečuje jej možnosť byť kritickou.
Mám na mysli práce pertraktujúce procesy identifikácie ako stávania sa (Transgressing the Past/Shaping the Future), kríženia kultúrnych a politických obsahov (parafráza sochy slobody, ale tiež video Vomite ergo sum) alebo intarzovanie seba samej do cudzích autorských počinov, ktoré sú priznané a prizvané do spolupráce (Trh 2020, Čohaňi z Koni Ajlend a ďalšie obrazy na výstave v Kunsthale Lab Bratislava). Takéto súvzťažnosti a prekrývania sú starostlivo nachádzané a okrem zjavnej stránky posolstva otvárajú ďalšie možnosti interpretácie. Stojí za zmienku, že Rigová takto voľne fluktuuje v časoch, médiách i žánroch čerpajúc zo zásob pretavenej osobnej skúsenosti a pohybuje sa v nich s neomylnou presnosťou. K tomu, aby bola takto presná a autentická si nemusela naštudovať texty Frantza Fanona (v češtině: Černá kůže, bílé masky; Psanci této země). Tak ako v diele tohto priekopníka postkoloniálnych štúdií a psychiatra cítime priamy dotyk s žitou skúsenosťou rasizmu, tak aj v celom rade prác Rigovej je čitateľná

bezprostredná reakcia na aktuálne spoločensky citlivé bolestivé témy, za všetky spomeniem rannejšiu fotografickú prácu Ikony periférie 2014.
Avšak i tu ide Bári Raklóri ďalej a otvára otázky ostrakizovaných menšín priamo v reakcii na aktuálne dianie v našom životnom priestore, a to napríklad v printoch počítačovej grafiky narábajúcich s tvaroslovím rodových, sexuálnych, až genitálnych podtextov (Queer Morphology). Všetky predstavujú pozoruhodný vklad do hlbšieho chápania ľudskej individuality ako komplexného a mnohohranného stávania sa.
Rigovej zaujatosť témou tela a bio-politiky sa objavuje už v rannejších prácach napríklad v Intimate Public Catharsis 2012, apelujúcej k subjektívne ľudskej situácii uzavretia v klietke a je rozvinutá a inak spracovaná v jednej z posledných prác vystavených v MUMOKu, inštalácii Mulo Lavutaris / Mechanic Musician. Tento veľkolepý vstup izbových rastlín do priestoru múzea, príchod autentických botanických bytostí - „domácich maznáčikov" - z autorkinho súkromia, aby obklopili mechanický svet svojpomocne zostrojeného klavírneho hracieho automatu s nekonečne sa opakujúcim hudobným motívom navodzuje otázku - a tu si dovolím parafrázovať názov viedenskej inštalácie: **Ak som spoločensky, kultúrne a historicky predurčená hrať pre druhých určitým predpokladaným (tj. rómskym) spôsobom, kto a ako si nájde cestu k MOJEJ vlastnej neopakovateľnosti?**

Okrem silnej výpovede proti potlačovanej a na okraj vytlačenej prítomnosti rómskej kultúry v majorite, okrem nového formulovania tejto a ďalších vzájomne súvisiacich marginalizovaných identít Rigová ponúka výtvarne pôsobivé obrazy sebarealizácie, seba-určovania, plnohodnotnej a autentickej prítomnosti. Vytvára formy a spôsoby ako s „osudom určenou identitou" narábať a ako vizualizovať výstupy takýchto zápasov. Inými slovami Emília Rigová má akčný rádius presahujúci čisto rómske angažmán a ak to vyhrotím, dotýka sa to nás všetkých, - obrazy ľudí v nepriestrelnej veste sú dnes pochopiteľné pre každého.

Záverom to trochu odľahčím: jedným z možných prostriedkov proti uzavretiu sa do nepriepustného rámca úradných klasifikácií a zároveň dokresľujúcim príkladom Rigovej identitárnej komplexnosti je práve jej umelecký PSEUDONYM. Rigovej pseudonym, ako afirmatívny vstup Rómčiny do obehu našej kultúrnej komunikácie je zároveň aj malým príkladom princípu paradoxu všadeprítomného v jej tvorbe. V preklade z rómčiny totiž Bári znamená Veľká a Raklóri – Biela. V samotnom akte vytvorenia iného než pri narodení prisúdeného mena, ďalšieho mena, či už krycieho alebo umeleckého, teda autonómneho aktu samo-utvárania je zakotvená aj paradoxnosť situácie presahujúcej a testujúcej pevnosť hraníc identity a vyvolávajúcej otázky o osudovosti pôvodu na jednej strane a možnostiach individuálnej existencie formou stávania sa a vedomého prekračovania identitárnych útočísk na strane druhej. V prípade Rigovej je teda pseudonym aj výzvou, rukavicou hodenou majorite a v nej tlejúcemu rasizmu a xenofóbii, nazeranou v autorkinej tvorbe z viacerých strán.

Na základe predložených materiálov a vyššie uvedených umeleckých a profesionálnych kvalít autorky odporúčam Emíliu Rigovú k udeleniu titulu Docent v habilitačnom konaní v odbore Výtvarné umenie.

Doc. akad. soch. Anna Daučíková

V Prahe, 03. februára 2025